

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

ISBN 978-617-8430-05-4

© НУ «Одеська юридична академія, 2024
© Автори статей, 2024

<i>Кузнецова Людмила Валентинівна</i>	
ІСТОРИЗМ ЯК ПРИНЦИП ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА	455
<i>Мишак Дмитро Едуардович</i>	
УЧАСТЬ ЗАХИСНИКА НА ЗАВЕРШАЛЬНИХ ЕТАПАХ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ	458
<i>Пришєдько Олександр Леонідович</i>	
ПОДАТКОВИЙ КОМПРОМІС ЯК ПІДСТАВА ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.	460
<i>Ренкас Анастасія Анатоліївна</i>	
СПЕЦИФІКА ВИЗНАЧЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ ПІДОЗРЮВАНОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.	461
<i>Філімонов Микита Володимирович</i>	
ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ, ОТРИМАНИХ ІЗ ВЕБ-САЙТІВ ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ: ПРОБЛЕМИ ДОКТРИНИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ	463
<i>Якових Євген Володимирович</i>	
ДО ПИТАННЯ ПРО ПЕРЕДАЧУ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ НА ВІДПОВІДАЛЬНЕ ЗБЕРІГАННЯ ВЛАСНИКУ D КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	465

СЕКЦІЯ 11. КРИМІНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

<i>Др'юмін Віктор Миколайович</i>	
ПОЛЕМОЛОГІЯ ТА ВІЙНА: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ РАКУРС	468
<i>Мандриченко Жанна Василівна</i>	
ДО ПИТАННЯ ЩОДО УМОВ БУДІВЕЛЬНОЇ АМНІСТІЇ В УКРАЇНІ	471
<i>Melnychuk Tetiana Volodymyrivna</i>	
ORGANISED CRIME IN POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE: MAPPING THE RISKS	473
<i>Федчун Наталія Олександрівна</i>	
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ	475
<i>Цитряк Віктор Ярославович</i>	
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЕРШИХ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ УСТАНОВ ТА СИСТЕМ	477
<i>Альбещенко Олексій Станіславович</i>	
СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОМПАНІЙ	480

СЕКЦІЯ 12. КРИМІНАЛІСТИКА, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, ПСИХОЛОГІЯ ТА МЕДИЦИНА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СУДОЧИНСТВА

<i>Аркуша Лариса Ігорівна, Д'ячкова Марія Олегівна</i>	
РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ	482
<i>Тіщенко Валерій Володимирович</i>	
ВОЄННА КРИМІНАЛІСТИКА: ПОНЯТТЯ, ПРИЗНАЧЕННЯ І ЗМІСТ	484
<i>Загородній Віктор Євстафійович, Чумак Сергій Прокопійович</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНИХ МЕТОДІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ	486
<i>Ващук Олеся Петрівна</i>	
ЩОДО МОБІЛЬНОГО ДОДАТКУ СЛІДЧОГО	489
<i>Подобний Олександр Олександрович</i>	
УТОЧНЕННЯ ТИПОЛОГІЇ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ	491
<i>Самойленко Олена Анатоліївна</i>	
ЩОДО ТАКТИКИ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ЯК СТРУКТУРНОГО ЕЛЕМЕНТУ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	494
<i>Цехан Дмитро Миколайович</i>	
КРИМІНАЛЬНА КАР'ЄРА: ОКРЕМІ МОДЕЛІ ПОБУДОВИ	495
<i>Каркоцький Іван Олексійович</i>	
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОПИТУ ЕКСПЕРТА ПІД ЧАС СУДОВОГО СЛІДСТВА	498
<i>Серафимов Олександр Миколайович</i>	
ЩОДО ДЕЯКИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗУМІННЯ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ, ЯКІ ДІЮТЬ НА ТЕРИТОРІЇ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ	500
<i>Белік Лариса Степанівна</i>	
ЩОДО КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ВІЯВЛЕННЯ ТА РОЗКРИТТЯ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	502

З прикладних позицій потрібно наголосити, що дуже важливо відобразити мету проведення певної слідчої (розшукової) дії, її значення для встановлення об'єктивної дійсності в конкретній справі, що при певному повторенні набуває характеру типовості.

Не менш важливими є й специфічні моменти її початку та закінчення, що передовсім зумовлюються особливостями розслідуваного злочину, а також залежать від слідчої ситуації, етапу розслідування та цілої низки інших чинників суб'єктивного та об'єктивного характеру. У зазначеній структурній частині методики стосовно кожної слідчої (розшукової) дії має бути відображено: її види, класифіковані за прийнятими в криміналістиці критеріями, мета (завдання), предмет, особливості тактичних прийомів, що застосовуються. Так, допит класифікується залежно від категорії допитуваних осіб за їх процесуальним становищем, характером причетності до події розслідуваного злочину, роллю в ньому обвинувачених (підозрюваних). Обшук поділяється за його об'єктами, предметом пошуку тощо. Це суттєво впливає на визначення мети, тактичних прийомів та їх комплексів, які, у свою чергу, визначають тактику слідчої (розшукової) дії.

В цілому ж значна увага має бути приділена особливостям тактичних прийомів, найбільш поширеним, характерним під час проведення слідчих дій у перебігу розслідування саме певної категорії злочинів, з урахуванням слідчої ситуації розслідування та ситуації конкретної дії. Тактичні прийоми мають стосуватися всіх етапів слідчої дії: підготовчого, робочого, заключного (в літературі не завжди підготовка до слідчої дії розуміється як етап та виділяється заключний; на більшу кількість стадій поділяють допит). Доцільно навести найбільш застосовні тактичні комбінації.

Також можуть бути розглянуті тактичні прийоми та рекомендації щодо використання спеціальних знань у формі залучення спеціаліста до участі в слідчій дії, взаємодії слідчого з оперативними підрозділами, громадськістю. Слід вказувати, спеціалістів яких галузей необхідно запрошувати і для виконання яких завдань, які питання вирішувати спільно з оперативними співробітниками, представниками громадськості (спеціалізованих громадських формувань, населення тощо).

Отже, в методиках розслідування злочинів слід підкреслювати специфічні, прикладні аспекти проведення слідчої (розшукової) дії, обумовлені тим, що певна слідча (розшукова) дія виконується на певному криміналістичному етапі розслідування, (початковому чи наступному), з певною метою та у певній слідчій ситуації.

Ключові слова: кримінальне правопорушення; методика розслідування; слідчі (розшукові) дії; слідча ситуація; тактичний прийом; тактика.

Keywords: criminal offense; investigation methodology; investigative (search) actions; investigative situation; tactical reception; tactics.

Цехан Дмитро Миколайович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності,
доктор юридичних наук, професор*

КРИМІНАЛЬНА КАР'ЄРА: ОКРЕМІ МОДЕЛІ ПОБУДОВИ

Злочинна діяльність як відповідна форма протиправної соціальної практики вивчається значною кількістю дослідників крізь призму різних методологічних підходів та у межах наук різного циклу, що забезпечує можливість її всебічного пізнання з метою розроблення оптимальних у конкретних історичних умовах методів протидії, своєчасного виявлення та розслідування. Водночас, необхідно відзначити, що методологічний інструментарій для пізнання злочинної діяльності є доволі широким, зокрема її аналіз можна здійснювати й крізь призму окремих теоре-

тичних моделей апробованих у межах економічної науки, що використовується науковцями у межах економічної теорії злочинності, де основною тезою виступає, фактичне порівняння діяльності особи, яка вчиняє кримінальне правопорушення із діяльністю раціонального економічного агента, яка доволі ґрунтовно описана у межах наук економічного циклу. Необхідно зауважити, що вказана теорія не набула широкого поширення у наукових колах, що значним чином зумовлюється неможливістю пояснення через її застосування окремих форм протиправної поведінки, зокрема: вчинення злочинів через необережність, вчинення злочинів із непрямим умислом, вчинення злочинів у результаті раптово виниклого умислу, а також кримінальних правопорушень, які не мають на меті отримання прибутку чи інших форм матеріальної вигоди.

У той же час, необхідно відзначити, що аналіз рівня рецидиву злочинів, а також способу життя окремих осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення свідчить про свідомість вибору відповідної моделі поведінки, формування стійкої психологічної установки щодо її реалізації, а також стратегічне планування індивідуальної траєкторії власного способу життя, який невід'ємно пов'язаний із систематичним вчиненням кримінальних правопорушень. Як відзначають дослідники у сучасних публікаціях проблему професійної злочинності, її сутності розглядали з різноманітних позицій як окремий вид (різновид) злочинів або ж як частину рецидивної чи організованої злочинності, а термін «професійна злочинність» досі є умовним і не визначеним. Водночас, стійка злочинна поведінка зовні схожа на будь-яку іншу професійну діяльність. Тому цілком доречною видається обстоювана у кримінології більшістю науковців тлумачення поняття «професійна злочинність» як сукупність злочинів, учинених майстерно особами, які обрали кримінальну діяльність своєю професією [1].

Зважаючи на викладене та виходячи із концептуального підходу, що окрема кількість індивідів обирає кримінальну діяльність своєю професією слушно виносити як предмет наукового дослідження у особливості траєкторії розвитку такої діяльності як професійної, а також виокремлювати зміст та основні моделі побудови кримінальної кар'єри.

На нашу думку, під кримінальною кар'єрою необхідно розуміти систематичну, свідому діяльність особи щодо визначення траєкторії свого особистого розвитку, вдосконалення, підвищення кваліфікації та статусу шляхом вчинення діянь, відповідальність за які встановлена КК України, а також чіткого дотримання неформальних правил поведінки, визначених у межах кримінальної субкультури для відповідної категорії осіб.

Проведене нами дослідження дозволяє виокремити такі основні чинники, які спонукають особу до усвідомленого рішення щодо побудови кримінальної кар'єри:

по-перше, вчинення серії злочинів однотипного спрямування та уникнення особою кримінальної відповідальності, що формує почуття безкарності, завищену оцінку своїх кримінальних навичок та стійку мотивацію до отримання вигоди у протиправний спосіб;

по-друге, відбування особою тривалого терміну покарання у виді позбавлення волі та неефективності застосованих до особи інструментів ресоціалізації та постпенітенціарного контролю;

по-третє, засудження до покарання у виді позбавлення волі у неповнолітньому віці і, як наслідок, формування базової моделі життєвих принципів та цінностей під впливом інших засуджених та неформальних правил пенітенціарної субкультури.

Виокремлюючи основні моделі побудови кримінальної кар'єри, на нашу думку, слушно звернути увагу на окремі з них:

по-перше, побудова кримінальної кар'єри за моделлю автономної злочинної діяльності. Аналіз матеріалів практики свідчить, що для такої моделі характерними є такі ознаки: а) базова форма злочинної діяльності – злочини корисливої чи корисливо-насильницької спрямованості; б) відносна стійкість способів вчинення злочинної діяльності (основний акцент розвитку здійснюється на оптимізації знарядь вчинення злочинів, зокрема незаконне придбання та використання вогнепальної зброї після вчинення серії злочинів); в) відсутність стійкої комунікації та зв'язків із постійно функціонуючими організованими злочинними угруповання-

ми; г) недотримання строго визначених неформальних правил кримінальної субкультури; д) основна мета такої діяльності забезпечення базових особистих потреб;

по-друге, побудова кримінальної кар'єри за моделлю групової злочинної діяльності, зокрема реалізація професійної злочинної діяльності у межах організованого злочинного угруповання у таких формах: а) здійснення у складі злочинного угруповання різних форм злочинної діяльності як виконавця; б) здійснення у складі злочинного угруповання спеціалізованих форм злочинної діяльності, наприклад вчинення умисних вбивств, зберігання майна отриманого за результатами злочинної діяльності, сприяння та здійснення відповідних функцій щодо легалізації доходів, отриманих за результатами злочинної діяльності; встановлення корупційних зв'язків із представниками правоохоронних органів тощо.

У контексті цього, необхідно звернути увагу, що вказана модель реалізації злочинної кар'єри відбувається за горизонтальною траєкторією оскільки особи не формують стійкого наміру підвищувати свій статус у неформальній ієрархії кримінального середовища та досягати неформального статусу суб'єкта злочинного впливу чи суб'єкта підвищеного злочинного впливу. Модель побудови такої кримінальної кар'єри також характеризується відповідною системою ознак: а) постійний розвиток кримінальних навиків, способів вчинення кримінальних правопорушень, а також захисту від викриття та подальшого переслідування органами системи кримінальної юстиції; б) стійкий зв'язок з іншими членами злочинного угруповання та слідування встановленим у групі правилам поведінки; в) узгодження автономної злочинної діяльності із членами організованого злочинного угруповання;

по-третє, побудова вертикальної кримінальної кар'єри, у межах якої основною метою суб'єкта, як правило, є отримання найвищого рівня неформального статусу у структурі кримінального середовища – вора в законі. Аналіз сучасних матеріалів практики свідчить, що вертикальна кримінальна кар'єра також може будуватись за двома моделями:

а) систематичне вчинення особою відповідної категорії кримінальних правопорушень, які визнаються «правильними» у межах кримінального середовища; систематичне відбування покарання у вигляді позбавлення волі, наприклад, сукупний термін перебування в установах виконання покарань одного із лідерів кримінального середовища який має неформальний статус «вор в законі» становить понад 37 років, чітке дотримання неформальних правил поведінки осіб, які відносяться до категорії лідери кримінального середовища, систематичний розвиток власних організаційних здібностей та навиків, які забезпечують можливість здійснення кримінального менеджменту як на волі, так і в установах виконання покарань;

б) вчинення особою незначного кримінального правопорушення, засудження до відповідного виду кримінального покарання (в окремих випадках не пов'язаного з ізоляцією від суспільства), внесення певної частини коштів у так званий «общак» та отримання на підставі такого внеску неформального статусу – «вор в законі». Необхідно відзначити, що така модель реалізації вертикальної кримінальної кар'єри не є поширеною, водночас такі випадки фіксуються правоохоронними органами.

Підсумовуючи, слушно звернути увагу, що поряд із питаннями професійної злочинності, вивчення проблематики формування кримінальної кар'єри є важливою науковою проблемою, а окреслені нами моделі є постановочним предметом наукового пошуку та потребують подальшого дослідження та деталізації.

Список використаних джерел

1. Макаренко Н. К. Професійна злочинність як об'єкт кримінологічного дослідження. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2. С. 91–103.

Ключові слова: злочинна діяльність, професійна злочинність, організовані злочинні угруповання, кримінальна кар'єра.

Keywords: criminal activity, professional crime, organized criminal groups, criminal career.